

Ada Klein Fortuny

24 Novembre 2020

Ada Klein Fortuny és metge i treballa fent recerca en malalties infeccioses. Acaba de publicar el seu primer llibre, l'assaig *La plaga blanca*, a L'Altra Editorial.

Guy de Maupassant (Dieppe, 1850 – París, 1893), deixeble directe de Flaubert, se'l sol considerar, sense que sigui una exageració, al costat d'Edgar Allan Poe, com un dels pares del conte modern, gènere en què escriu tant narracions realistes com fantàstiques i de terror, i és estudiat, imitat i plagiat per autors com O. Henry, Somerset Maugham, Henry James, Anton Txèkhov o Horacio Quiroga, així que és difícil que hi hagi algú que

d'una manera o altra no hagi llegit coses seves. Després de l'èxit del conte llarg *Bola de greix* (1880), en deu anys escriu sis novel·les i tres centenars de contes, entre els quals *La Maison Tellier* (1881) i *L'horla* (1887) són potser els més memorables. La seva carrera fulgurant s'acaba quan, als quaranta-un anys, com a conseqüència de la sífilis, es torna definitivament boig.

Guy de Maupassant va néixer el 1850 i va viure fins als 42 anys, quan es va morir de sífilis. Feia feina als ministeris mentre, amb el suport de Flaubert i Zola, publicava els seus textos principalment als diaris, un mètode utilitzat sovint pels escriptors del seu temps, i on va escriure cada setmana durant deu anys. Va deixar sis novel·les i moltíssimes *nouvelles* realistes i fantàstiques.

La parure (en català, *L'adreç*) va aparèixer per primer cop publicada l'any 1884 al diari *Le Gaulois* i s'enquadra en el realisme, una corrent literària i cultural del segle XIX que pretenia fer un retrat fidel de l'època, donant un testimoni objectiu dels comportaments i sentiments de la gent, i de la quotidianitat i condicions de vida de les diferents classes socials.

A *La parure*, Maupassant explica la història d'un jove matrimoni infeliç. Salvant l'anacronisme de pintar-la a ella com una jove bonica, frívola, pessetera i ximpleta, i a ell com un pobre home i un calçasses, el conte segueix vigent 136 anys després, perquè funciona com una faula per a adults i nens sobre els perills del malcontentisme i l'enveja, dos mals que avui com llavors son àmpliament estesos i, és clar, vigents no només en les dones. La Mathilde no en té mai prou: cap joia li sembla adequada, vol la millor. No és feliç perquè creu que es mereix més del que té, creu que la vida li deu més, però no fa res per obtenir-ho que no sigui queixar-se i ploramiquejar. Aquestes ànsies del que no pot haver en comptes de veure tot el bo que ja té, els fan el present amarg: a ella, desgraciada, i a ell, vençut. Perquè el seu home també és culpable del seu fat: volent-la aconseguir a qualsevol preu, alimenta la bogeria i empatolla les coses. No cometen un error, en cometen milions; una mala decisió en porta una altra. El temps els acaba posant a lloc a tots dos, però mentrestant perden els seus millors anys. El final del conte, amb la imprevisibilitat tan pròpia de les *nouvelles*, és terrible i allisonador alhora. Els qui s'emmirallen constantment en els altres són sempre dissortats: sempre hi ha algú que té més i més bonic.

Maupassant és del tot cinematogràfic: sense estalviar-te'n res, veus els personatges com són a través del que fan, i d'aquí que les seves obres sovint hagin estat adaptades a les pantalles. La seva obsessió

és revelar la realitat del món a través de la sobrietat de les escenes i la síntesi en el text.

Tot en l'obra sembla familiar, banal i lleuger, de bon passar (segurament perquè les frases hi són curtes); i tanmateix ressona en el cap estona després d'haver-lo acabat, perquè no pots deixar de pensar en aquella gent que són com els Loisel. Quants no en coneixem?

L'adreç

Era una d'aquelles noies boniques i encantadores, nascudes com per un error del destí en una família d'empleats. No tenia dot, ni esperances, ni cap mitjà de ser coneguda, compresa, estimada i esposada per un home ric i distingit; i es va deixar casar amb un petit empleat del Ministeri d'Educació.

Anava senzilla, perquè no podia arreglar-se, però era infeliç com una desclassada; perquè les dones no tenen ni casta ni raça, i la seva bellesa, gràcia i encant els serveixen de llinatge i de família. La finesa innata, l'instint de l'elegància i la desimboltura són per a elles l'única jerarquia, i equipara les dones del poble amb les grans dames.

Patia constantment, perquè sentia que havia nascut per a totes les delicadeses i tots els luxes. Patia per la pobresa del lloc on vivia, per les parets miserables i els mobles gastats, per la lletjor de les tapisseries. Tot allò, que una altra dona de la seva casta ni tan sols hauria notat, a ella la torturava i la indignava. Veure la jove bretona que anava a fer feines al seu modest habitatge despertava en ella enyorances desolades i somnis exaltats. Pensava en antecambres silencioses, folrades de tapissos orientals, il·luminades per altíssims canelobres de bronze, i amb dos grans lacais en calça curta que dormen en butaques amplíssimes, ensopits per l'escalfor feixuga de l'estufa. Pensava en grans salons coberts de seda antiga, amb mobles fins que lluen objectes inestimables, i en salonets bufons i perfumats, fets per a la conversa de les cinc amb els amics més íntims, homes coneguts i sol·licitats, l'atenció dels quals totes les dones envegen i desitgen.

Quan s'asseia per sopar davant de la taula rodona coberta amb unes estovalles de tres dies, acarada amb el seu marit, que destapava la sopera i declarava encantat: «Ah! Una bona escudella! No hi ha res com això!», ella pensava en sopars fins amb coberteries de plata refulgent, en tapissos que poblen les parets de personatges antics i ocells estranys enmig d'un bosc encantat; pensava en plats exquisits servits en vaixelles meravelloses, en galanteries murmurades i escoltades amb somriure d'esfinx, mentre es menjava la carn rosada d'una truita, o de les ales d'un grèvol.

No tenia roba de gala, ni joies, ni res. I això era l'únic que li agradava, se sentia feta per a això. Com hauria desitjat agradar, ser envejada, ser seductora i sol·licitada!

Tenia una amiga rica, una companya de col·legi a qui ja no volia anar a veure de tant com sofria quan tornava a casa. I es passava dies sencers plorant de pena, d'enyorança, de desesperació i d'angoixa.

Però un dia, al vespre, el seu marit entrà amb aire gloriós i portant a la mà un sobre molt gros.

—Té —va dir—; això és per a tu.

Ella estripà el paper amb ànsia i en va treure una targeta que portava impreses aquestes paraules: «El ministre d'Educació i madame Georges Ramponneau pregunten a monsieur i madame Loisel que els facin l'honor de passar la vetllada a la seu del Ministeri, el dilluns 18 de gener».

En comptes de quedar entusiasmada, com esperava el seu marit, va llançar amb despit la invitació sobre la taula, murmurant:

—I què vols que en faci, d'això?

—I jo que em pensava que et faria tanta il·lusió! No surts mai, i aquesta és una oportunitat, i molt

bona! M'ha costat moltíssim obtenir-la. Tothom en volia, van molt buscades i no en donen gaires als empleats. Hi podràs veure totes les personalitats del món de la política.

Ella se'l mirava irritada, i declarà amb impaciència:

—I què vols que em posi per anar-hi?

Ell no hi havia pensat; balbucejà:

—Doncs el vestit que et poses per anar al teatre. Jo trobo que està molt bé...

Va callar, estupefacte, sense esma, quan va veure que la seva dona plorava. Dues grosses llàgrimes li baixaven lentament des dels ulls cap a les comissures de la boca, i ell barbotejà:

—Què tens? Què tens?

Però ella, amb un esforç violent, havia dominat la pena, i respongué amb veu tranquil·la, eixugant-se les galtes humides:

—No res. Que no tinc vestit, i per tant no puc anar a aquesta festa. Dóna la invitació a algun col·lega teu que tingui una dona amb més roba que jo.

Ell estava desolat. Va prosseguir:

—Escolta, Mathilde, quant creus que et costaria un vestit apropiat, que et pogués tornar a servir per altres ocasions, una cosa molt senzilla?

Ella va estar uns segons rumiant, fent comptes i també pensant quina suma podia demanar sense guanyar-se una negativa immediata i una exclamació d'espant d'aquell empleat estalviador.

Al cap d'un moment, respongué, vacil·lant:

—No ho sé exactament, però em sembla que amb quatre-cents francs ja faria.

Ell havia empal·lidit una mica, perquè justament reservava aquesta quantitat per comprar-se un fusell i permetre's unes quantes partides de caça, l'estiu següent, a la plana de Nanterre, amb uns amics que el diumenge sortien per aquells indrets a disparar a les aloses.

Tot i això, va dir:

—D'acord. Tindràs els quatre-cents francs. Però mira de comprar-te un vestit ben bonic.

S'acostava el dia de la festa, i madame Loisel semblava trista, inquieta, ansiosa. El vestit, però, ja estava a punt. Una nit, el seu marit li va dir:

—Què et passa? Et trobo molt estranya des de fa tres dies.

I ella respongué:

—Em fa malícia no tenir ni una joia, ni una pedra, res per posar-me. Tindrè un aire de misèria que no vull ni pensar-hi. Gairebé m'estimaria més no anar a la recepció.

Ell replicà:

—Et pots posar flors naturals. Queda molt elegant, en aquesta època de l'any. Per deu francs tens dues o tres roses magnífiques.

Mathilde no va quedar gens convençuda.

—No, no hi ha res més humiliant que fer fila de pobra enmig de dones riques.

Però el seu marit exclamà:

—Que ets beneïta! Vés a veure la teva amiga madame Forestier, i demana-li que et presti alguna joia. Li tens prou confiança per fer una cosa així.

Ella llançà un crit d'alegria.

—És veritat! No se m'havia acudit!

L'endemà va anar a casa de la seva amiga i li va explicar el problema que tenia.

Madame Forestier va anar a l'armari de lluna, va agafar un cofret, el portà, l'obrí, i va dir a madame Loisel:

—Escull el que més t'agradi.

Primer Mathilde va veure uns braçalets, després un collaret de perles, després una creu veneciana d'or i pedreria d'un treball admirable. S'emprovava les joies davant del mirall, vacil·lava, no podia decidir-se a deixar-les, a tornar-les. I continuava demanant:

—No tens res més?

—És clar que sí. Busca tu mateixa. Jo no sé el que et pot agradar.

De cop, dins d'un estoig de setí Mathilde descobrí un collaret de diamants superb, i el cor li començà a bategar de desig desafortat. Les mans li tremolaven quan el va agafar. Se'l va cordar al voltant del coll, damunt del vestit tancat, i es quedà extasiada davant d'ella mateixa.

Després preguntà, dubitativa, plena d'angoixa:

—Em pots prestar això? Només això?

—Ja ho crec, clar que sí.

Va saltar al coll de la seva amiga, la omplí de petons arravatats, i després va fugir amb el seu tresor.

Arribà el dia de la festa. Madame Loisel va triomfar. Era la més bonica de totes: elegant, graciosa, somrient i boja d'alegria. Tots els homes se la miraven, preguntaven com es deïa, demanaven ser-li presentats. Tots els agregats del gabinet volien ballar el vals amb ella. El ministre es va fixar en ella.

Ballava embriagada, oblidada, atordida de plaer, sense pensar en res, enmig del triomf de la seva bellesa, de la glòria del seu èxit, enmig d'una mena de núvol de felicitat fet amb tots aquells homenatges, totes aquelles admiracions, aquells desigs que despertava, aquella victòria tan completa i tan dolça al cor de les dones.

Se'n va anar cap a les quatre de la matinada. El seu marit des de les dotze dormia en un salonet desert, amb tres senyors més, les dones dels quals s'estaven divertint molt.

L'home li va tirar per damunt de les espatlles l'abric que havia portat per a la sortida, un abric modest, de la vida ordinària, d'una pobresa que contrastava amb l'elegància del vestit de gala. Ella se'n va adonar, i va voler fugir perquè no la veiessin les altres dones, que s'embolicaven amb riques pells.

Loisel la retenia:

—Espera, dona, que et refredaràs. Vaig a buscar un fiacre.

Però Mathilde no se l'escoltava, i baixava les escales ràpidament. Quan van ser al carrer, no trobaren cap cotxe; i van començar a buscar, cridant tots els cotxers que veien passar de lluny.

Baixaven cap al Sena, desesperats, tremolant. Per fi, al moll van trobar un d'aquells vells cupès noctàmbuls que a París ja només es veuen quan s'ha fet de nit, com si tinguessin vergonya de mostrar la seva misèria a ple dia.

Els va portar fins a la porta de casa, al carrer Martyrs, i van pujar a casa tristament. Per a ella, tot s'havia acabat. I ell pensava que havia de ser al Ministeri a les deu.

Mathilde es va treure l'abric que s'havia tirat sobre les espatlles, davant del mirall, per tal de veure's una vegada més en la seva glòria. Però de sobte va fer un crit. No tenia el collaret al voltant del coll!

El seu marit, ja mig desvestit, li preguntà:

—Què et passa?

Ella es va girar, esparverada:

—No... no... no porto el collaret de madame Forestier!

Ell es va redreçar, espantat:

—Com? Què dius? És impossible!

I van buscar entre els plecs del vestit, entre els plecs de l'abric, a les butxaques, pertot arreu. Però no el van trobar.

Ell preguntava:

—Estàs segura que encara el duies quan hem sortit del ball?

—Sí, l'he tocat al vestíbul del Ministeri.

—Però si l'haguessis perdut al carrer, l'hauríem sentit caure. Deu ser al fiacre.

—Sí. És probable. T'has fixat en el número?

—No, i tu, l'has vist?

—No.

Es contemplaven, esglaiats. Per fi, Loisel es tornà a vestir.

—Seguiré tot el trajecte que hem fet a peu —digué—, a veure si el trobo.

I va sortir. Mathilde es quedà en vestit de gala, sense forces per despullar-se, abatuda en una cadira, sense escalf, sense pensaments.

El seu marit tornà cap a les set. No havia trobat res.

Va anar a la Prefectura de Policia, als diaris, per prometre una recompensa, a les companyies de cotxes de lloguer, allà on el portava una ombra d'esperança.

Ella esperà tot el dia, en el mateix estat d'esverament davant d'aquell desastre espantós.

Loisel va tornar al vespre, pàl·lid, amb els ulls enfonsats, no havia esbrinat res.

—Has d'escriure a la teva amiga, i dir-li que se t'ha trencat la tanca del collaret i que l'has fet arreglar. Això ens farà guanyar temps.

Mathilde va escriure el que ell li anava dictant.

Al cap d'una setmana, havien perdut tota esperança.

I Loisel, que havia envellit cinc anys, declarà:

—Hem de pensar a comprar una altra joia.

L'endemà, van agafar l'estoig que l'havia guardada i van anar a veure el joier el nom del qual portava escrit. El joier va consultar els llibres.

—Jo no vaig vendre pas aquest collaret, senyora. Només l'estoig és meu.

Aleshores van anar de joier en joier, buscant un collaret igual que l'altre, consultant els seus records, tots dos malalts de pena i d'angoixa.

En una joieria del Palais Royal, van trobar un collaret de diamants que els va semblar del tot semblant a aquell que buscaven. Valia quaranta mil francs. Els el deixarien per trenta-sis mil.

Van pregar al joier que no el vengués durant tres dies. I van quedar que el joier el tornaria a comprar per trenta-quatre mil, si el primer apareixia abans de final de febrer.

Loisel posseïa divuit mil francs que li havia deixat el seu pare. El que faltava ho demanaria prestat.

Es va endeutar, demanant mil francs a l'un, cinc-cents a l'altre, cinc lluïsos per aquí, tres lluïsos per allà. Va firmar pagarés, compromisos ruïnosa, va tractar amb usurers, amb prestamistes de tota mena. Va comprometre la resta de la seva existència, va arriscar la seva signatura sense saber ni si podria respondre i, espantat per les angoixes del futur, per la negra misèria que s'abatia sobre ell, per la perspectiva de totes les privacions físiques i totes les tortures morals, anà a buscar el collaret nou, i va dipositar sobre el taulell del joier trenta-sis mil francs.

Quan madame Loisel va tornar el collaret a madame Forestier, aquesta va dir, amb un to ofès:

—Me l'hauries pogut tornar abans, el podria haver necessitat.

No va obrir l'estoig, cosa que temia la seva amiga. Si s'hagués adonat de la substitució, què hauria pensat?, què hauria dit? L'hauria pres per lladre?

Madame Loisel va conèixer la vida horrible dels menesterosos. Però s'hi va conformar, de sobte, heroicament. Calia pagar aquell deute espantós. I el pagaria. Van despatxar la minyona; van canviar de pis; van llogar una mansarda sota teulada.

Mathilde va conèixer les feines més dures de la casa, els odiosos treballs de la cuina. Va rentar plats, gastant les seves ungles roses sobre les cassoles greixoses i el fons de les olles. Va ensabonar roba bruta, camises i draps, que estenia després en unes cordes; baixà cada matí les escombraries al carrer i pujà l'aigua, aturant-se a cada replà per esbufegar. I, vestida com una dona de poble, va anar a la fruiteria, a ca l'adroguer, a la carnisseria, amb el cistell al braç, regatejant, sentint com la insultaven, defensant cada cèntim dels seus miserables diners.

Cada mes calia liquidar uns quants pagarés, renovar-ne d'altres, demanar temps.

El marit treballava al vespre, portant la comptabilitat d'un botiguer, i moltes vegades, de nit, feia còpies a cinc rals la pàgina.

I aquella vida durà deu anys.

Al cap de deu anys ho havien tornat tot, amb l'interès d'usura i tots els interessos acumulats.

Ara madame Loisel semblava envellida. S'havia convertit en la dona forta, dura, rude, dels matrimonis pobres. Mal pentinada, amb la faldilla malgirbada i les mans vermelles, parlava a crits i fregava el terra amb energia. Però de vegades, quan el seu marit era fora, s'asseia a la vora de la finestra, i pensava en aquella festa d'anys enrere, aquell ball on havia estat tan bonica i tan festejada.

Què hauria passat si no hagués perdut aquell collaret? Qui sap! Qui sap! Que estranya que és la vida, com canvia! Que poca cosa cal per salvar-te o per perdre't!

Un diumenge que Mathilde havia anat a fer un tomb pels Champs-Élysées per distreure's una mica de les feines de la setmana, de sobte va veure una dona que passejava un nen. Era madame Forestier, tan jove, tan bonica, tan seductora com sempre.

Madame Loisel es va sentir emocionada. Li parlaria? Sí, naturalment. I ara que ja havia pagat, li ho diria tot. És clar que sí.

S'hi va acostar:

—Bon dia, Jeanne.

L'altra no la reconeixia, i s'estranyava que una dona menestral la saludés d'aquella manera tan familiar. Va balbucejar:

—Escolti... senyora... No sé... Vostè es deu confondre.

—No. Sóc Mathilde Loisel.

L'amiga va fer un crit:

—Oh! Pobra Mathilde! Que canviada estàs!

—Sí, he passat per moments molt difícils des de l'última vegada que ens vam veure, i molta misèria...i tot per tu.

—Per mi? Com pot ser?

—Te'n recordes, d'aquell collaret de diamants que em vas deixar per anar a la festa del Ministeri?

—Sí. Per què?

—Doncs el vaig perdre.

—I ara! Però si me'l vas tornar!

—Te'n vaig tornar un altre de molt semblant. I fa deu anys que l'estem pagant. Ja et pots pensar que no ens ha estat gens fàcil, a nosaltres que no teníem res... En fi, ara ja hem acabat de pagar i estic contentíssima.

Madame Forestier s'havia quedat immòbil.

—¿M'estàs dient que vas comprar un collaret de diamants per substituir el meu?

—Sí. I tu no vas notar el canvi, oi? És que eren ben iguals.

I somreia amb una alegria orgullosa i ingènua.

Madame Forestier, molt emocionada, li va agafar les dues mans:

—Oh! Pobra Mathilde! Si el meu era fals. No valia ni cinc-cents francs!

Traducció de Lluís Maria Todó
Versió revisada del conte aparegut al recull
Vetllant un mort i altres contes,
publicat per Columna Edicions l'any 1998.

Categoria : El recuperat

Etiquetes : Ada Klein Fortuny, Guy de Maupassant, Lluís M. Todó

Bloc a WordPress.com.